

Úvodné slovo

Smolec

Nedávne výročie takzvanej nežnej revolúcie mnohých prinútilo k zamysleniu sa, čo nám táto udalosť do nášho života priniesla pozitívne a čo negatívne?

Zúčastnil som sa jej aktívne okrem iného aj preto, lebo za články v roku 1968 kritizujúce okupantov a ich pozývateľov ma vyšmarili z redakcie

Smeny, zapísali ma na Čiernu listinu, označili za kontrarevolucionára a prikázali ŠtB ma sledovať. Sprvoti som bol aktívny budovateľ našej šťastnej budúcnosti. Postupne som sa dozvedel o zločinoch, ktoré sa popáchali v záujme vybudovania svetlých zajtrajškov. Socializmus sa akosi nedarilo vybudovať ani v krajine soviетov. Počas návštevy Moskvy som videl sovietskych chlapov zväčša v rovnošatách ako vojakov, milicionárov a kadejakých dozorcov. Rovnoprávne sovietske ženy a devy asfaltovali ulice, omietali múry stavieb, vláčili ťažké debny v obchodoch. Súhlasil som s aforistickým konštatovaním môjho priateľa, že Lenin mal socializmus najskôr vyskúšať na opiciach a nie na ľuďoch. Socializmus vyriešil iba otázku rovnosti medzi občanmi. Zlikvidoval závisť. Nemali sme si čo závidieť. Všetci sme boli rovnako chudobní.

Obdivovali sme hojnosť kapitalistickej spoločnosti. November 1989 nám do tohto vysnívaného blahobytu otvoril dvere. Žijeme v ňom už sedemnaásť rokov. Až priveľa občanov sa potáca na dne európskej chudoby a krikom vyjadrujú nespokojnosť. Servilný Miklošov ekonóm im odkázal, aby nekričali, ale bojovali. To ako keby bača bľachiacim ovciam napadnutých vlkami prikazoval: „Nebľachte, bojujte!“ Ovciam treba urobiť dobrý košiar s ochranou, aby vlci nemali prístup. Rovnako štát musí ekonomickými i právnyimi opatreniami chrániť občanov. Predchádzajúca vláda túto povinnosť veľmi zanedbávala. Cudzím sme sa tislí za podchvostné muchy...

V časoch, keď sme bojovali za slovenskú samostatnosť, diskutoval som so zakladateľom NEZESu Hvezdoňom Kočtúchom o perspektívach hmotného zabezpečenia Slovákov v demokracii. Zasmial sa nad výrokom T.G. Masaryka, ktorý som kdesi vyčítal: „V demokracii bude mať každý toľko, koľko si vydobyje.“ Kočtúch krútil hlavou:

„To nie je dobrá cesta. Život by sa stal ruvaniskom a ľudia šakalmi. Na Slovensku musí byť taká demokratická vláda, ktorá zabezpečí, aby každý mal toľko, koľko mu patrí!“

Spomínal som si na jeho odpoveď v časoch privatizácie, ktorá sa skutočne zvrtila na lúpež storočia. Dominovali v nej chamtivci. Privatizácia odhalila, koľko nerestí je skryté v našej spoločnosti.

Podľa bývalého ministra Mikloša všetko vyrieši trhová ekonomika a konkurencia. Konkurencia je dobrá vec,

ale nesmie v nej víťaziť bezohľadnosť, vlčie pravidlá. Zdravá konkurencia môže byť dravá, ale nie ničivá, likvidačná.

Ekonómovia z NEZESu významne prispeli k slovenskej samostatnosti. Verili v slovenskú životaschopnosť, v slovenskú budúcnosť a vytrvalo usilujú o jej formovanie. Politici ich rady žiaľ, neakceptovali. Neochraňovali občanov pred pažravosťou zbohatlíkov. Zdá sa, že táto vláda to chce napraviť.

Ján Smolec, publicista

Ekonomický komentár mesiaca

Návrh štátneho rozpočtu na rok 2007.

Vláda schválila rozpočet na budúci rok z celkovým schodkom verejných financií, ktorý okrem štátneho rozpočtu zahŕňa hospodárenie aj ďalších inštitúcií vrátane Fondu národného majetku a Sociálnej poisťovne tak, že nemá prekročiť 2,9 percenta hrubého domáceho produktu. Vývoj verejného dlhu v roku 2007 by mal skončiť na úrovni 31,8 % HDP, čo je zníženie oproti minulosti. Slovensko by tak malo splniť rozpočtové kritérium pre zavedenie eura plánované na rok 2009. Splnenie Maastrichtského kritéria bolo možné aj vďaka len čiastkovému zapracovaniu predvolebných sľubov.

Rozpočet obsahuje všetky priority, ktoré si vláda predsavzala. Za tri priority rozpočtu kabinet stanovil zdravotníctvo, školstvo a poľnohospodárstvo.

Poľnohospodárom oproti tomuto roku stúpne rozpočet takmer o päť percent na 23 miliárd korún to znamená doplatenie priamych platieb do 70% priemeru Európskej únie. Väčšinu z toho pohltia dotácie. Na priame platby ide 11 miliárd korún. Výdavky štátu na zdravotníctvo stúpnu o 14 percent na 31 miliárd. Zdravotné poisťovne dostanú z toho takmer 90 percent. Rastie aj balík peňazí pre ministerstvo školstva, no ich podiel na HDP klesá. Napriek predvolebným sľubom vláda schválila rozpočet, v ktorom výdavky na školstvo v pomere k HDP klesajú z 3 na 2,8 percenta.

Z jednotlivých čiastkových opatrení za povšimnutie stojí, že vláda od januára opätovne zavedie bonifikáciu na hypotéky. Zvýši platy učiteľov na priemer v národnom hospodárstve. Zníži DPH na lieky a niektoré zdravotnícke pomôcky z 19 na 10 percent. Zvýši daň pre tých, čo zarábajú viac ako 47 600 korún.

Peniaze na priority sa nemajú hľadať len v daniach, ktorým sa pre vysoký ekonomický rast darí nad mieru dobre, ale aj v úsporách. Rezorty by mali kapitálové výdavky znížiť o desať percent. Z ekonomického pohľadu je takisto dobrou správou pomerne razantné zníženie málo efektívnych výdavkov do armády (voči východiskám o 1,9

Barič

miliardy Sk, aj keď voči tomuto roku je to nárast o 0,6 miliardy Sk).

Veľa diskusií v ekonomickej obci je okolo poľnohospodárstva a síce, že sa jedna o protireformný krok. Ak však vyjdeme s celkovej filozofie rozpočtu EÚ na roky 2007-2013, tak náš rozpočet je v tomto smere v súlade.

Návrh na vyššie priame platby nemožno považovať za protireformný krok už len preto, že Brusel do roku 2013 neráta so znižovaním podpôr do poľnohospodárstva. Slovenské zvýšenie iba približuje našich roľníkov k úrovni dotácií, ktorá bude v únii existovať do roku 2013 a ktorú majú západoeurópski farmári zaručenú. Nič zvláštne sa nedeje, ide o krok v súlade s Kodanskou prístupovou zmluvou

Slovenskí poľnohospodári nepôsobia totiž v uzavretom hospodárskom priestore. Sú na jednotnom agrárnom trhu Európskej únie, na ktorom súťažia s farmármi 24 a o rok už 26 štátov. Na tomto trhu sú ekonomické podmienky, ceny a náklady nastavené tak, že cena neuhrádza náklady farmárov. Brusel ochraňujúci svoj trh na každú korunu farmárskej výroby pripláca rozličnými formami podpôr, pričom viac v starých a menej v nových členských štátoch.

S uvedeným vysvetlením sa však neuspokoja mnohí ekonómovia, ktorí hovoria, že peniaze sa majú prednostne vložiť do vzdelania. Predovšetkým liberálni ekonómovia sú principiálne proti dotáciám, považujú ich za škodlivé pre trhovú ekonomiku, preto je pre nich poľnohospodárstvo trňom v oku. Prekáža im, že podpory z verejných zdrojov odčerpáva ako produkčné odvetvie.

Samozrejme diskusia kam by mali peniaze z rozpočtu smerovať budú stále. Majú však jasne limitované mantinely v podobe určitých zdrojov, ktoré vyplývajú z úrovne našej ekonomiky a na druhej strane kritériami, ktoré sme sa zaviazali dodržať, ako podmienky pre zavedenie spoločnej meny eura.

Do názorového spektra hodnotenia rozpočtu treba zaradiť aj Národnú banku Slovenska, ktorá hodnotí vládou schválený návrh rozpočtu na budúci rok ako dobrý. "Hodnotíme ho ako dobrý predovšetkým preto, že rešpektuje pravidlá reformovaného Paktu stability a rastu, je v duchu konvergenčného programu, čím sa samozrejme vytvárajú podmienky na plnenie rámca na prijatie eura," povedal po rokovaní vlády guvernér centrálnej banky Ivan Šramko.

Na záver k navrhovanému rozpočtu na rok 2007 možno teda povedať, že je to štandardný rozpočet. Spĺňa všetko čo sa od neho očakávalo. Plní podmienky pre zavedenie eura v roku 2009 a sú v ňom v zásade zahrnuté opatrenia z programového vyhlásenia vlády a vychádza zo zavedenej zásady viacročného plánovania rozpočtu, ktorý hovorí o ďalšom znižovaní deficitov verejných financií aj v roku 2008 a 2009.

Ing. Ondrej Barič, CSc.

Rezervované pre makroekonomiku

Národný strategický referenčný rámec SR na roky 2007 až 2013

Bývalá vláda SR schválila verziu Národného strategického referenčného rámca (NSRR), podľa ktorej súkromný sektor mal byť vyradený z priameho využívania eurofondov. Jednou zo zmien, ktoré nová slovenská vláda uznesením č.832 (8. októbra 2006) prijala je nový Národný strategický referenčný rámec (NSRR) SR na roky 2007 až 2013. Na jeho základe bola daná možnosť uchádzať sa o pomoc z eurofondov aj podnikateľom. *Vláda rozhodla, že na 7 rokov sú vyčlenené prostriedky v sume 10,9 miliárd EURO, čo je zhruba 430 miliárd Sk. Tento obnos bude rozdelený medzi 11 operačných programov (OP).*

Zmeny, ktoré vláda schválila, boli vykonané s cieľom podporovať konkurencieschopnosť podnikov a služieb najmä prostredníctvom podpory výskumu a vývoja, inovácií a technologických transferov, spoločných služieb a infraštruktúry pre podnikateľov, podpory začínajúcich a expandujúcich inovatívnych firiem, zvyšovania energetickej efektívnosti na strane výroby aj spotreby a zavádzania progresívnych technológií v energetike. Podporované budú aj subjekty poskytujúce všeobecnoprospešné služby, služby zamestnanosti, sociálne služby, vzdelávacie inštitúcie, subjekty pôsobiace v oblasti vodného a odpadového hospodárstva, informatizácie, cestovného ruchu a kultúry.

Medzi 6 hlavných OP patria: Regionálny OP, OP Životné prostredie (ŽP), OP Doprava, OP Výskum, vývoj a inovácie, OP Vzdelávanie a OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia. V rámci NSRR sú aj dva ďalšie OP - OP Technická asistancia a OP Bratislavský kraj.

Vláda zároveň schválila *tri nové operačné programy*. Na OP *Konkurencieschopnosť a hospodársky rast odsúhlasila sumu 772 miliónov EUR, na OP Zdravotníctvo určila 250 miliónov EUR a na OP Informatizácia spoločnosti (IS) zhruba 1 miliardu EUR.*

Na OP IS získa SR v programovom období 2007 až 2013 z eurofondov 993,95 milióna EUR, čo je v prepočte asi 36,923 miliardy SKK. Hoci návrh OP IS predložil minister financií, vláda rozhodla, že riadenie OP IS bude v kompetencii podpredsedu vlády SR Dušana Čaploviča. Nový OP bude základným strategickým a operačným materiálom, ktorý Slovensku umožní čerpať prostriedky na informatizáciu spoločnosti s využitím zdrojov z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ERDF). Prostredníctvom OP IS sa budú implementovať projekty na podporu prístupnosti k širokopásmovému internetu, efektívnej elektronizácie verejnej správy a rozvoja elektronických služieb.

Na OP *Konkurencieschopnosť a hospodársky rast* (KaHR) by malo Slovensko v rokoch 2007 až 2013 z eurofondov

Vojtech

získať 772 miliónov EUR, čo je v prepočte asi 28,678 miliardy SKK.

Do nového OP bude patriť aj *problematika cestovného ruchu*, ktorú malo pôvodne koordinovať Ministerstvo životného prostredia (MŽP). Rozvoj zamestnanosti a podnikania v cestovnom ruchu bude spadať pod Ministerstvo hospodárstva (MH) a rozvoj infraštruktúry v tejto oblasti bude patriť pod Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja (MVR). *Na cestovný ruch sa celkovo vyčlenilo na MH 300 miliónov EUR a na ministerstve výstavby 500 až 600 miliónov EUR.*

OP Zdravotníctvo by mal prispieť k zlepšeniu zdravotného stavu obyvateľstva ako nevyhnutného predpokladu na zabezpečenie zdravej pracovnej sily a zvýšenie kvality života občanov. Podľa predkladateľa, ministra zdravotníctva Ivana Valentoviča, OP Zdravotníctvo sa bude v rámci odvetvia zameriavať na reštrukturalizáciu služieb, zvyšovanie informatizácie a informovanosti, bezpečnosti a ochrany pacienta v zdravotníckom systéme. Ráta sa aj s technickou asistenciou. Zdroje na pokrytie cieľov majú pochádzať z ERDF. Pri rozdeľovaní europeňazí pre jednotlivé opatrenia OP sa budú zohľadňovať výsledky analýzy odvetvia a identifikácia potrieb, a to nielen najväčších, ale aj vyplývajúcich z prieskumu aktuálnych potrieb v odvetví formou zásobníka projektov.

Vláda v tomto uznesení uložila ministrovi výstavby a regionálneho rozvoja vypracovať do 30.11.2006 finálnu verziu „Národného strategického referenčného rámca“ a predložiť ho na rokovanie vlády. V súlade s týmto materiálom uložila vláda jednotlivým ministrom aktualizovať jednotlivé operačné programy za ktoré zodpovedajú

Ing. František Vojtech, PhD.

Medzinárodné ekonomické vzťahy

Latinská Amerika - Pozície a integračné ambície 2.časť

Najvýznamnejšie medzinárodné organizácie regiónu Latinskej Ameriky

Lysák

Myšlienky ambiciózneho revolucionára latinskoamerického regiónu Simona Bolívara sa do určitej miery odzrkadľujú v programe mnohých medzinárodných organizácií v tomto regióne.

Medzi najznámejšie z nich patria:

Karibské spoločenstvo – The Caribbean Community and Common Market – **CARICOM** Vzniklo 1. augusta 1973 a prvými signatármi dohody o jeho vzniku boli Barbados, Jamaika, Guyana a Trinidad a Tobago.

Utvorenie CARICOMu bolo výsledkom dlhoročnej snahy o regionálnu integráciu štátov Strednej Ameriky. Táto integrácia prebiehala v troch hlavných etapách. 3. januára 1958 bola založená **Federácia Britskej Západnej Indie**, ktorú tvorilo 10 členských štátov. Zanikla 31. mája 1962. Nemala príliš veľký úspech – nepodarilo sa vytvoriť colnú úniu nebola vytvorená, región ekonomicky stagnoval. V decembri 1965 bola podpísaná Dohoda v Dickenson Bay na Antigüe o založení **Karibského združenia voľného obchodu** – **CARIFTA**. V októbri 1972 sa rozhodli predstavitelia členských krajín pretransformovať CARIFTA. Rozhodlo sa o založení Karibského spoločenstva, ktorý zahrňoval aj **spoločný trh**.

V súčasnosti má CARICOM 15 členov: Antigua a Barbuda, Bahamy, Barbados, Belize, Dominika, Grenada, Guyana, Haiti, Jamajka, Montserrat, Svätá Lucia, Svätý Vincent a Grenadiny, Surinam, Trinidad a Tobago, Svätý Krištof a Nevis. CARICOM má ďalej **7 pozorovateľov:** Aruba, Kolumbia, Dominikánska republika, Mexiko, Holandské Antily, Porto Rico, Venezuela.

Hlavné orgány: **Konferencia vlád** členských krajín a Rada ministrov, zodpovedá za celkovú politiku CARICOMu, **Rada ministrov** za strategické plánovanie a koordináciu v oblasti ekonomickej integrácie a vonkajších vzťahov. Hlavný administratívny orgán – **Sekretariát** sídli v **Georgetowne** v **Guyane**. Navrhované dohody o voľnom obchode sú s Kanadou, EU a s Mercosurom.

Hlavné ciele CARICOM sú:

hospodárska spolupráca realizovaná prostredníctvom spoločného trhu – už počas existencie CARIFTA bolo zrušených 90 % ciel na dovoz tovaru a iné kvantitatívne obmedzenia,

koordinácia zahraničných politík jednotlivých štátov, spolupráca v oblasti zdravotníctva, vzdelávania, kultúry a priemyslu,

zlepšenie životných a pracovných štandardov.

Od polovice 80. rokov je CARICOM colnou úniou - v roku 1985 bola zavedená spoločná colná tarifa voči tretím štátom.

MERCOSUR - *španielsky: Mercado Común del Sur, anglicky: Southern Common Market*, Spoločný trh Juhu je **obchodná zóna medzi Brazíliou, Argentínou, Uruguajom a Paraguajom, založená Zmluvou z Asunciónu 26. marca 1991. V decembri 2005 bola Venezuela akceptovaná ako nový člen, jej členstvo sa stane oficiálnym koncom roka 2006. Bolívia, Čille, Kolumbia, Ekvádor a Peru majú postavenie pridružených členov. Po Venezuele bolo plnohodnotné členstvo ponuknuté i Bolívii.**

Spoločný trh Juhu mal za cieľ najmä: uvoľnenie obehu tovaru, služieb, pracovných síl a kapitálu, zavedenie spoločných colných taríf v obchode s tretími štátmi, harmonizáciu legislatívy v členských štátoch

Členské štáty MERCOSUR sa rozprestierajú na 12 mil. km², žije v nich viac ako 220 mil. obyvateľov. Podľa rozsahu HDP (takmer 1.5 bil. USD) sa MERCOSUR radí na **štvrté miesto vo svetovom hospodárstve** – za NAFTA, Európsku úniu a Japonsko.

V roku 1995 bola zavedená spoločná colná tarifa vo výške 0 – 20 % na 80 % obchodovateľných tovarov. V roku 1997 bola zvýšená o ďalšie 3 %. Spoločná tarifa zahŕňa približne 8000 druhov tovarov. Rozvoj MERCOSUR bol vážne oslabený kolapsom Argentínskej ekonomiky v roku 2002 a doteraz pretrvávajú vnútorné konflikty medzi Brazíliou a Argentínou. V decembri 2004 MERCOSUR podpísal dohodu s Andským spoločenstvom. *MERCOSUR podporuje aj snahu o zlúčenie sa s NAFTA* a vytvorenie tzv. pásma voľného obchodu Nového sveta (New World Free Trade Area). V decembri 1995 bola podpísaná *Rámcová dohoda medzi MERCOSUR a EÚ*, ktorá sa nazýva aj *Projekt 21. storočia*. Je založená na troch predpokladoch: spoločný politický dialóg, progresívna obchodná liberalizácia a podpora integračných snáh.

MERCOSUR je v súčasnosti *jednou z najatraktívnejších oblastí pre zahraničných investorov*. Na jeho teritóriu sú jedny z najväčších zásob nerastných surovín na svete a ďalšie pozitíva, čo viedlo k úvahám o koordinácii štátov viacerých kontinentov aby sa utvorilo *pásmo voľného obchodu od Aljašky až po Ohňovú zem*.

Andské spoločenstvo národov - Comunidad Andina de Naciones -CAN

Tvorí ho Bolívia, Kolumbia, Ekvádor, Peru a Venezuela. Tento obchodný blok sa formálne nazýva *Andský pakt* a vznikol podpísaním Dohody v Cartagene v máji 1969. Sídli v Lime/Peru.

V roku 1993 bolo vytvorené andské *pásmo voľného obchodu* a 1. 2. 1995 sa Andské spoločenstvo stalo *colnou úniou*.

Na území CAN žije v súčasnej dobe 120 miliónov obyvateľov. Hrubý domáci produkt v roku 2002 bol 260 miliárd USD.

Spolu s MERCOSUR je Andské spoločenstvo jedným z dvoch hlavných obchodných zoskupení Južnej Ameriky. V roku 1999 tieto organizácie začali rokovať o vytvorení SAFTA (*South American Free Trade Area*) - *Zóny voľného obchodu v Južnej Amerike*. 8. decembra 2004 bola podpísaná dohoda o spolupráci s MERCOSUR a následne

zverejnený dokument, ktorého zámerom je rokovať v budúcnosti o integrácii všetkých štátov Južnej Ameriky s *cieľom vytvoriť Juhoamerické zoskupenie národov* (South American Community of Nations), ktoré by bolo vytvorené *podľa vzoru Európskej únie*.

EÚ a CAN stupňujú spoluprácu. CAN realizuje spoločnú zahraničnú politiku, ktorá sa týka troch oblastí: politickej (regionálna jednota, vonkajšie vzťahy), ekonomickej (integrácia, voľný obchod, zahraničné investície) a sociálnej a kultúrnej (sociálny rozvoj a kultúrne dedičstvo).

Vo februári 2006 sa v Lime dohodli ministri obchodu Andského spoločenstva na vypracovaní spoločných colných sadzieb pre Európsku úniu, ktoré obom - EÚ a CAN, umožnili začať rokovania o založení *Asociácie a dohody o voľnom obchode* v máji tohto rokapi budovaní spoločnej colnej politiky, ktorá by mala byť dokončená do 31. januára 2007.

Od vzniku CAN došlo k významnému zvýšeniu produkcie, vzájomného exportu a prílevu zahraničných investícií. *Vzájomné exporty vzrástli a prílev zahraničných investícií sa zvýšil 20 – krát*.

Okrem uvedených medzinárodných organizácií pôsobí v LA rad ďalších MO. Patria k nim napr.

Amazonský pakt o spolupráci - El Pacto Amazonico, založený 8 štátmi v r. 1978;

Skupina Rio, založená v roku 1968 v Rio de Janeiro ako alternatíva k Organizácii Amerických štátov počas Studenej vojny, v ktorej bola táto organizácia pod vedením USA. Členskými štátmi sú Argentína, Bolívia, Čile, Brazília, Dominikánska republika, Ekvádor, El Salvador, Honduras, Kolumbia, Mexiko, Panama, Paraguay, Peru, Uruguay, Venezuela a jeden zástupca CARICOM. Skupina Rio sa aktívne angažuje v diskusiách o dôležitých témach medzinárodného významu, preto ju uznali za legitímnu mnohé krajiny, ako napríklad Kanada, Japonsko, India, a medzinárodné organizácie, ako EÚ.

Latinskoamerický ekonomický systém - Sistema Económico Latinoamericano (SELA), vznikol 17. októbra 1975. Združuje 28 krajín. Sídliom je Caracas.

Súčasný cieľ LAES zahŕňajú podporu v oblasti konzultácií a spolupráce pri spoločných projektoch a spoločnú stratégiu pre členské krajiny týkajúcu sa ekonomických otázok vo vzťahu k tretím krajinám a medzinárodným organizáciám.

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Medzinárodné politické vzťahy

Súd so Saddámom Husajnom – Spravodlivosť vidí!

Jurík

Podľa starej rímskej legendy je súčasťou rímskeho panteónu okrem iných aj bohyňa spravodlivosti Justícia. Justícia, ktorej meno znamená práve spravodlivosť, býva zobrazovaná v jednej ruke s vážkami, ktorými meria právo a spravodlivosť a v druhej ruke s mečom, ktorým spravodlivé rozhodnutia vykonáva.

Keďže Justíciu nezaujímajú nič iné, ako právo a spravodlivosť, má zaviazané oči, aby nevidela nič iné, než právo a spravodlivosť. Spravodlivosť je slepá.

Od čias vzniku tejto legendy, uplynulo už veľa rokov. Ideál spravodlivosti však ostal. Dokonca aj latinské slovo *iustitia* sa dodnes v mnohých jazykoch používa na pomenovanie spravodlivosti alebo jej predĺženej ruky – súdnictva. A to, čo pre spravodlivosť platilo pred mnohými storočiami a tisícročiami, platí dodnes. Hoci legenda o bohyni Justícii vznikla v západnom svete, ideály, ktoré vyjadruje, môžeme považovať za univerzálne, aj keď v rôznych kútoch sveta môžu byť zobrazované rôzne.

Udalosti, o ktorých je reč, sa však udiali v Iraku. Ako je známe, koalícii štátov vedených Spojenými štátmi americkými, ktorej aktívnou súčasťou sa stala aj Slovenská republika, vojensky napadla Irak, zvrhla tamjšiu vládu na čele s prezidentom Saddámom Husajnom, a začala zavádzať nový režim. Saddám Husajn bol už v čase, keď bol pri moci, obviňovaný z mnohých zločinov. Teraz, keď sa koalíčným silám podarilo Saddáma Husajna zbaviť moci, rozhodlo sa, že Saddám Husajn bude postavený pred súd. V októbri 2006 súd vyniesol nad Saddámom Husajnom rozsudok, v ktorom ho uznal vinným zo zločinu proti ľudskosti za vraždu 148 obyvateľov mesta Al Dudžajl v roku 1982 a odsúdil ho na trest smrti obesením. Rozsudok v čase písania tohto článku ešte nebol právoplatný. Saddám Husajn sa proti nemu odvolal a konečné rozhodnutie ešte nebolo známe.

O protiprávnosti konania čudnej koalície, ktorá v roku 2003 vtrhla do Iraku, spôsobila v krajine rozvrat nevídaných rozmerov a zvrhla Husajnovu vládu, sa už ani veľmi nediskutuje. Nájst' argumenty, ktorými by sa dalo obhajovať stanovisko koalície, najmä Spojených štátov amerických, že vojna bola a je zákonná, je naozaj veľmi komplikované. Všetky skutočnosti nasvedčujú tomu, že šlo o nezákonnú, zločinnú vojnu, ktorej rozpútanie je v zjavnom rozpore s medzinárodným právom, najmä s Chartou OSN. Ako je to však vo svetle týchto skutočností s procesom proti Saddámovi Husajnovi a ďalším predstaviteľom jeho vlády?

Niekoľko faktov: Saddáma Husajna súdi osobitný súd, ktorého názov je Najvyšší iracký trestný tribunál. Pôvodne sa nazýval Iracký špeciálny tribunál. Iracký špeciálny tribunál zriadil tzv. Koaličný dočasný úrad nariadením č. 48 o štatúte Irackého špeciálneho tribunálu z 9. decembra 2003. Koaličný dočasný úrad bol orgánom, ktorý dočasne spravoval civilné veci v Iraku až do sformovania irackej vlády. Koaličný dočasný úrad sa zriadil, takpovediac, sám. Formálne sa tak stalo rozhodnutím ešte neexistujúceho Koaličného dočasného úradu č. 1 zo 16. mája 2003, podpísaným vtedajším správcom Iraku Paulom Brenerom. Rozhodnutie sa síce odvoláva na viaceré rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN, fakticky však môžeme povedať, že základom rozhodnutia nebolo právo, ani medzinárodné, ale výlučne bombardéry, rakety, lietadlové lode a po zuby ozbrojení vojaci. Tento ilegálny orgán teda neskôr rozhodol aj o zriadení Irackého

špeciálneho tribunálu určeného na stíhanie predstaviteľov zvrhutej vlády Saddáma Husajna. Teda máme reťaz: nezákonná, teda zločinecká vojna – ilegálny úrad – súd. V tejto reťazi súd – bývalý Iracký špeciálny tribunál a terajší Najvyšší iracký trestný tribunál, nemožno označiť inak, ako ilegálny.

Už od čias klasického rímskeho práva platí zásada, že z nepráva nemôže vzniknúť právo. Iracký špeciálny tribunál bol nezákonný už v čase jeho vytvorenia „Koaličným dočasným orgánom“ a vady, ktoré tento „súd“ mal a ktoré súčasný Najvyšší iracký trestný tribunál má, sú také vážne, že nie je možné si ani predstaviť okolnosti, za akých by sa dali tieto vady odstrániť, právnický povedané, konvalidovať. Určite na to nestačí neskoršie rozhodnutie irackej vlády, a to ani v prípade, že by išlo o nespochybniteľne legitímnu vládu. Navyše, pravdepodobne v Iraku niet ani žiadneho iného súdu, ktorý by mohol stíhať Saddáma Husajna tak, aby spĺňal aspoň základné kritéria zákonného súdu, ako sú nezávislosť, nestrannosť a podobne.

Čo teda z podozrivým Saddámom Husajnom? V tejto situácii je jediným bezprostredne realizateľným riešením ukončenie všetkých nezákonných konaní proti Saddámovi Husajnovi a jeho prepustenie na slobodu. Ak však existujú závažné podozrenia, že Saddám Husajn spáchal vážne zločiny a zneužil pritom najvyššiu vládnú funkciu, existuje legálne riešenie, ako Saddáma Husajna postaviť pred zákonný súd. Toto riešenie však spočíva v medzinárodnom práve. Treba zdôrazniť, že reč je o medzinárodnom práve, nie o medzinárodnom bezprávi. Týmto riešením by mohlo byť ziadanie ad hoc medzinárodného súdneho orgánu, podobne ako boli zriadené ad hoc súdy pre nacistických zločincov v Norimbergu alebo dnes fungujúce trestné súdy pre bývalú Juhosláviu a pre Rwandu. Na zriadenie takéhoto súdu je však potrebné rozhodnutie Bezpečnostnej rady OSN. A s tým majú štáty protiirackej koalície vedené Spojenými štátmi americkými zjavne od začiatku problémy.

Situácia v súčasnom Iraku je naozaj komplikovaná, pričom právnické problémy sú asi to posledné, čo krajinu sužuje. Snaha o potrestanie ťažkých zločinov spáchaných vysokými štátnymi funkcionármi je z viacerých hľadísk, najmä z hľadiska zadosťučinenia obetiam zločinov, iste ušľachtilá. Je smutné, že komplikovaná „právna“ situácia daná nezákonnou vojnou, dosiahnutie tohto cieľa vážne sťažuje. Prinajmenšom také smutné však je, že hoci sa vedie siahodlhá diskusia o potrestaní zločinov spáchaných Saddámom Husajnom a predstaviteľmi jeho vlády, prakticky neexistuje žiadna vážnejšia úvaha o potrestaní zločinu proti mieru, ktorý bol spáchaný na irackej nezávislosti a na irackom ľude. Páchatelia tohto zločinu sú pritom veľmi dobre známi a voľne sa pohybujú po celom Svete aj s ochrankou. Je čas Spravodlivosti opäť zaviazať oči.

Osobnosti

Milton Friedman (*1912 - †2006)

Monetarista, ktorý odmietal úlohu a zásahy štátu do ekonomiky, zomrel 16. novembra 2006 vo veku 94 rokov na zlyhanie srdca v San Franciskej nemocnici. M. Friedman, jeden z najvplyvnejších ekonómov súčasnosti.

Pravdepodobne prvá vec, ktorá človeku – ekonómovi (ale aj iným) zide na um pri tomto mene, je slovo monetarista. Je to jeden z pojmov, ktorí sa nezameniteľne a neodvolateľne spája s týmto nositeľom Nobelovej ceny za ekonómiu (udelená v roku 1976). Pojem, ktorý sa učia všetci študenti ekonómie – a síce, že ekonomika sa nemá riadiť politikou vlády a vláda (štát) nemá zasahovať do ekonomiky, ale ekonomika sa má riadiť prostredníctvom monetárnej politiky cez reguláciu a kontrolu množstva peňazí v obehu. Na druhej strane bol M. Friedman aj odvážnym ekonómom, ktorý navrhoval napr. zrušenie centrálnej banky v ekonomike a ďalšie, na jeho dobu, nekonvenčné návrhy.

Podobne ako jeden zo zakladateľov klasickej ekonómie, Adam Smith, presadzoval princíp nezasahovania štátu do ekonomiky, známy ako „free trade“ či, francúzsky „laissez-faire“ – princíp hospodárskeho liberalizmu, pretože len ten dokáže zabezpečiť dostatočnú slobodu jednotlivca v rámci ekonomiky (čo bolo v podstate v rozpore s učením a teóriou J. M. Keynesa, horlivého zástancu štátnych zásahov do ekonomiky). V podstate sa pustil proti prúdu ostatných ekonómov, ktorí videli v Keynesovej teórii východisko z krízy, ktorá postihla v 30. rokoch 20. storočia USA a ďalšie kapitalistické ekonomiky. Friedman pokladal snahu o nájdenie rovnováhy medzi nezamestnanosťou a infláciou za chybu a, správne, predpovedal, že politika, ktorú presadzoval J. M. Keynes povedie v konečnom dôsledku k nárastu tak nezamestnanosti ako aj inflácie. V 70. rokoch 20. storočia tak došlo ku vzniku pojmu „stagflácia“.

Friedman bol tiež jedným zo zakladateľov významnej ekonomickej školy – Chicagskej – ktorá produkovala, a stále produkuje, množstvo laureátov Nobelovej ceny za ekonómiu.

Smrťou tohto významného a vplyvného ekonóma (mal vplyv na politiku, ktorú presadzovali napr. bývalý prezident USA R. Reagan a britská premiérka M. Thatcherová) svet stráca jeden z pilierov ekonomickej teórie. Ako sa vyjadril aj bývalý šéf FED-u, Alan Greenspan: „[Friedman] bol pilierom v mojom profesionálnom aj osobnom živote pol storočia. Môj svet už nebude taký, aký býval“.

Redakcia

Mladí a veda

Medzinárodná daňová konkurencia: silnejúci globálny fenomén

Otvorenejšie a konkurencieschopnejšie prostredie v posledných dekádach prináša pozitívny vplyv na daňové systémy jednotlivých krajín v podobe znižovania daňových sadzieb a rozšírenia daňových základov v záujme dosiahnutia väčšej neutrality daní. Vlády jednotlivých krajín prehodnocujú svoje daňové systémy tak, aby vytvorili priaznivé podmienky a atraktívnejšie prostredie pre prílev investícií, podporili liberalizáciu a boli schopné využiť z nej plynúce výhody. Vlnu daňových reforiem spustilo predovšetkým konkurenčné pôsobenie krajín s preferenčným daňovým režimom, ktoré sa stalo výzvou pre ekonomiky s vysokým daňovým zaťažením. Tie prijali reformné opatrenia a zmodernizovali svoje daňové systémy, čím zlepšili podnikateľské prostredie a súčasne i svoju konkurencieschopnosť na globálnych trhoch.

Medzinárodná daňová konkurencia má však aj odvrátenú tvár a obeťou pôsobenia preferenčných daňových praktík sa stávajú krajiny rozvinuté i rozvíjajúce sa. Mnohé hospodársky vyspelé krajiny zaviedli ofenzívne praktiky v podobe poskytovania rôznych daňových zvýhodnení veľkým korporáciám i bohatým jednotlivcom. Spoločnosti cielene využívajú možnosti daňových úľav a sofistikovaných metód medzinárodného daňového plánovania, spočívajúcich vo využívaní zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia a výhod poskytovaných krajinami so štandardným daňovým režimom v kombinácii s možnosťami jurisdikcií s preferenčným daňovým režimom. Hoci prekážky pre pohyb kapitálu boli odstránené, povinnosť financovať štátom zdravotníctvo, sociálnu sféru, infraštruktúru, či obranu naďalej zostáva. Zvýšené daňové bremeno tak nesú daňoví poplatníci, ktorí sa plateniu daní vo svojom domicile nevyhýbajú.

Aj napriek globálnemu vplyvu sú silnejúcou medzinárodnou daňovou konkurenciou zasiahnuté najviac chudobné krajiny. Znižovanie daňových základov vedie k degradácii i tak nízkych verejných výdavkov a následnému zadlžovaniu týchto krajín. Medzinárodné inštitúcie sa preto snažia o obmedzenie nežiadúcej daňovej konkurencie, ktorej mieru je v mnohých prípadoch veľmi ťažké odhadnúť. OECD zahájila v roku 1998 projekt pod názvom Škodlivá daňová súťaž: vznikajúci globálny fenomén, v rámci ktorého vypracoval výbor OECD pre daňové záležitosti správu o škodlivej daňovej súťaži. Táto správa špecifikuje kritériá na identifikáciu škodlivých daňových praktík a obsahuje súbor odporúčaní na zabránenie ich využívania. Projekt sa sústreďuje len na daňovú konkurenciu vo finančných a ostatných službách, čiže na geograficky mobilné aktivity. Nezameriava sa na daňové stimuly na pritiahtutie investícií do výroby. Na identifikovanie škodlivých daňových praktík v rámci svojich členských štátov používa OECD štyri základné kritériá:

- žiadna alebo nízka efektívna sadzba dane z príjmu,
- tzv. ring fencing, t.j. diferencovaný prístup pri zdaňovaní rezidentov a nerezidentov (odopieranie výhod preferenčného daňového režimu rezidentom,

alebo zabránenie prístupu nerezidentom využívajúcich preferenčný daňový režim na domáci trh)

- netransparentnosť,
- neexistencia efektívnej výmeny informácií.

Na identifikovanie daňových rajov platia tie isté kritériá s dvoma modifikáciami – namiesto kritéria žiadnej alebo nízkej efektívnej sadzby dane z príjmu sa používa kritérium žiadnej alebo len nominálnej sadzby dane z príjmu a namiesto kritéria „ring fencing“ sa zvolilo kritérium nevykonávania substantívnej činnosti.

Riešenie pri obrane proti škodlivej daňovej súťaži vidí OECD v koordinovanom postupe nielen členských, ale i nečlenských krajín, t.j. v koordinovanom uplatňovaní obranných opatrení. Predpokladá zavedenie a zvýšenie účinnosti už existujúcich protiopatrení, ktoré sú zapracované v legislatívach členských krajín, napr. využívanie smernice OECD o transferovom oceňovaní, uplatňovanie zrážkových daní na platby do daňových rajov, či neodpočítateľnosť nákladových položiek. OECD dospelo k názoru, že kľúčovou sa stáva spolupráca na efektívnej výmene daňových informácií o rezidentoch, ktorým legislatíva daňových rajov zaručovala anonymitu a umožňovala vyhýbať sa plateniu daní. Medzinárodné spoločenstvo tak čaká náročná úloha pri prekonávaní prekážok pri globálnej spolupráci daňových autorít vo vzťahu k daňovníkovi. Okrem klasických bariér akými sú jazyk, rozličné právne systémy, postupy, formuláre, technológie, či bankové tajomstvo, čelia aj prekonávaniu tradícií, ústavných prekážok a dlhoročnému budovaniu dôvery zákazníka v ochranu osobných údajov.

Ing. Katarína Štaffenová, doktorandka FMV EU

Európska únia

Energetický dialóg EÚ – Rusko

Milko

Energetický dialóg EÚ-Rusko bol odštartovaný na bilaterálnom summite v októbri 2000 v Paríži. Jeho cieľom je zabezpečiť pre Európu prístup k veľkým ruským zásobám ropy a zemného plynu (Rusko kontroluje tretinu svetových zásob zemného plynu). Dialóg je založený na predpoklade rastúcej vzájomnej

závislosti oboch regiónov – EÚ kvôli bezpečnosti dodávok, Rusko pre zabezpečenie investícií a prístupu na európsky a svetový trh (EÚ je zodpovedná za viac ako polovicu ruského obchodného obratu). Štyri tematické pracovné skupiny v rámci Energetického dialógu spájajú viac ako 100 európskych a ruských expertov zo súkromného i verejného sektora, ktorí diskutujú o investíciách, infraštruktúre, obchode i efektívnosti využívania energie, a pripravujú ďalšie návrhy pre Energetický dialóg.

Otvorené otázky pre dialóg sú: 1. závislosť alebo nezávislosť EÚ na dovoze energií z Ruska, 2. Kjótsky protokol, 3. vzájomné preúpojenie energetických sietí medzi Ruskom a EÚ a 4. fyzická bezpečnosť transportných sietí.

Slovensko je v kontexte energetický vzťahov EÚ-Rusko predovšetkým jednou z transportných krajín. Prioritné sú najmä dve otázky:

Diverzifikácia energetických zdrojov: V dovoze uhl'ovodíkových palív je Slovensko silno závislé od Ruska. Jedným z cieľov je dobré prepojenie ropovodov Družba a Adria.

Odstávka jadrovej elektrárne Jaslovské Bohunice: V predstupovom procese sa Slovensko zaviazalo odstaviť JE Jaslovské Bohunice, ktorej konštrukčný typ považuje Únia za zastaraný a nedostatočne bezpečný. Súvisiaci výpadok výroby elektrickej energie by mal byť vykrytý dostavbou JE Mochovce.

Napriek piatim rokom úspešnej spolupráce v rámci dialógu, skutočný prelom ešte nenastal. Energetické vzťahy EÚ-Rusko sú stále silno závislé od ich širších rokovanií o „štyroch oblastiach“ – ekonomickej, právnej, bezpečnostnej a výskumnej – v ktorých je pokrok pomalý. Bilaterálne dohody medzi Ruskom a jednotlivými členskými krajinami EÚ zatiaľ stále pretrvávajú nad špecificky európskym aspektom.

Energetická koncepcia Slovenskej republiky definuje pre dosiahnutie svojich cieľov aj dve nasledujúce priority:

znižovanie závislosť dodávok energie z rizikových oblastí – diverzifikácia získavania zdrojov energií ako aj dopravných ciest.

vybudovanie nového spojovacieho vedenia s cieľom zlepšiť prepojenie na vnútorný trh EÚ ako aj trh tretích krajín.

Ing. Ivan Milko, PhD.
podpredseda Rady NEZES